

PRVÉ SKÚSENOSTI MLADÉHO ORNITOLÓGA Z POZOROVANIA VTÁCTVA V OBLASTI LIEŠŤAN

- OBSAH: 1. Zdôvodnenie témy
2. Cieľ projektu
3. Použité metódy a postupy
4. Opis sledovaného územia
5. Výsledky pozorovaní
6. Navrhované zlepšenia v danej problematike
7. Zaujímavosti
8. Záver
9. Použitá literatúra
10. Prílohy

1. Zdôvodnenie témy: Vtáci boli na našej planéte skôr ako ľudia. Príchod človeka ovplyvnil a stále viac negatívne ovplyvňuje vtáctvo. Napríklad: Holub sťahovavý tvoril pri preletoch ešte v 19. storočí také krdle, že na niekoľko hodín zatienili slnko. Posledného zastrelili v roku 1907. Do akej miery hrozí vyhynutie ďalším druhom, to zistíme len vtedy, keď budeme živú a neživú prírodu poznávať, skúmať a predovšetkým chrániť.

Túto tému som si vybral preto, lebo od malička ma zaujíma pozorovanie prírody a hlavne vtákov. Počas pozorovaní som začal rozlišovať čoraz viac druhov vtákov, preto som sa rozhodol zistiť, koľko druhov v mojom okolí žije. Zároveň som si všimol, že vtákom môže človek svojou činnosťou aj ubližovať a na tieto škodlivé vplyvy by som chcel poukázať. K ochrane prírody a vtáctva ma priviedol môj otec. Jemu vdáčim za to, že sa dnes môžem venovať krásnemu, ušľachtilému a užitočnému hobby. Dnes som aktívnym členom Slovenskej ornitologickej spoločnosti /BirdLife Slovensko, ktorej náplňou práce je nielen pozorovať vtáctvo, ale ho aj aktívne chrániť. Moje prvé skúsenosti s praktickou ochranou boli spojené s výrobou a vyvesením vtáčích búdok a prikrmovaním vtáctva v zime. Je to lákavá forma, ako priviesť mladých k ochrane prírody.

2. Cieľ projektu: Cieľom projektu je zistiť čo najviac druhov vtákov vyskytujúcich sa v oblasti Liešťan, zadeliť ich podľa výskytu v ročných obdobiach, v biotopoch a porovnať výsledky s druhmi uvedenými v publikácii Rozšírenie vtákov na Slovensku v r. 1980-1999 pre túto oblasť. Zároveň chcem poukázať na negatívne faktory ako sú znečisťovanie a vyrušovanie, ktoré ovplyvňujú život alebo životné prostredie vtákov v sledovanej oblasti a navrhnúť zlepšenia pre ich ochranu.

3. Použité metódy a postupy: V období január 2005-marec 2008 som zapisoval výskyt jednotlivých druhov vtákov, ktoré sa vyskytovali v okolí Liešťan. U ťažšie rozlíšiteľných druhov som si poznávacie znaky overoval v dostupnej literatúre. Práve tieto zápisky slúžia ako základ pre spracovanie môjho projektu. Všetky pozorovania, ktoré som zaznamenal som porovnal najskôr s počtom všetkých vtákov vyskytujúcich sa na Slovensku a potom s údajmi uvedenými v knihe Rozšírenie vtákov na Slovensku. V tomto atlase je územie Slovenska rozdelené na kvadráty Databanky fauny Slovenska (KDFS). Je to vlastne štvorcová sieť, kde každý kvadrát je označený štvorčíslicou, pričom prvé dve čísla označujú riadok a druhé dva stĺpce. Pozorovania autorov atlasu sú zaradené podľa lokality do týchto kvadrátov. Do sledovaného územia v okolí Liešťan zasahujú dva kvadráty (7176,7177). Preto som svoje

údaje porovnal s údajmi oboch kvadrátov spolu. Pri všetkých pozorovaných vtákoch som si z dostupnej literatúry zistil, v ktorých biotopoch sa najčastejšie vyskytujú a v ktorom ročnom období ich môžeme na Slovensku pozorovať. V závere som ešte uviedol niekoľko zaujímavostí, ktoré som zistil pri pozorovaní vtákov, pripojil som mapu KDFS, sledovaného územia a fotodokumentáciu..

4.Opis sledovaného územia: Liešťany sa nachádzajú v severnej časti Rudnianskej doliny, ktorá tvorí západnú časť Hornonitrianskej kotliny. Sledované územie začína na juhu Rudnianskou priehradou, ktorá je aj najnižším miestom- 321 m n. m. V okolí priehrady sa rozprestierajú polia a lúky, v menšej miere remízky, krovinaté stráne, malé lužné lesíky, brehové porasty. V okolí Liešťan a priľahlých Nevidzian sa nachádzajú ovocné záhrady a malé polička. Na severe sledované územie končí osadou Klin, ktorá je už obklopená bukovými a zmiešanými lesmi. Východnú a západnú hranicu tvoria hrebene Strážovských vrchov , ktoré sú taktiež porastené prevažne bukovými a zmiešanými lesmi, no v menšej miere sa nájdú aj ihličnaté lesy. Najvyšším vrchom na tomto území je Malá Magura -1146 m n. m.

Pestrosť biotopov dáva dobrý predpoklad k výskytu rôznych druhov vtákov , od vodných až po horské. O rozmanitosti a zachovalosti tohto územia svedčí aj fakt, že sa v blízkom okolí nachádzajú dve národné prírodné rezervácie – Rokoš a Temešská skala. Časť sledovaného územia patrí do navrhovaného Chráneného vtáčieho územia (CHVÚ) Strážovské vrchy. Navyše len pár km severne od osady Klin začína CHKO Strážovské vrchy.

5.Výsledky pozorovaní: Pozorovania vtákov z ktorých som spracoval tento projekt, som začal písať v januári 2005. Zapisoval som len presne určené druhy, pričom bežné a pravidelne sa vyskytujúce druhy som zaznamenal iba raz. Okrem druhového názvu som zapisoval aj počet exemplárov, keď som vedel tak pohlavie, alebo vek, ďalej miesto pozorovania, dátum a stručný popis alebo nejakú zaujímavosť. Tieto zápisky tvoria prílohu tohto projektu. Všetky pozorované druhy vtákov som zhrnul do tabuľky č. 1, v ktorej som jednotlivé druhy rozdelil aj podľa výskytu v rôznych biotopoch a podľa obdobia výskytu počas roka.

Skratky jednotlivých biotopov (B) :L- lesné biotopy (listnaté, ihličnaté a zmiešané lesy)

V- vodné biotopy (vodné plochy, brehové porasty)

P- poľné biotopy (lúky, polia, remízky, krovinaté stráne)

U- urbánne biotopy (zastavané územie, dvory, záhrady)

Skratky období (O) výskytu počas roka :C- celoročný výskyt

H- hniezdny výskyt (od jari do jesene)

Z- zimný výskyt (od jesene do jari)

Za tabuľkou sú uvedené pre lepšiu prehľadnosť výsledkov tri grafy.

Graf č. 1 porovnáva celkový počet druhov vtákov, ktoré sa vyskytujú na Slovensku - je to 340 divo žijúcich druhov, ďalej počet druhov, ktoré uvádza publikácia Rozšírenie vtákov na Slovensku pre oblasť okolia Liešťan - je to 167 druhov vtákov s počtom druhov, ktoré som pozoroval ja v okolí Liešťan - je to 101 druhov vtákov. V tomto grafe je tiež uvedený počet druhov vtákov, ktoré som ja pozoroval, ale publikácia ich neuvádza v sledovanej oblasti - sú to 4 druhy vtákov.

Graf č. 2 rozdeľuje sledované druhy podľa jednotlivých biotopov. Zo 101 druhov bolo 43 lesných, 30 poľných, 17 vodných a 11 druhov vtákov vyskytujúcich sa v blízkosti ľudských obydlií.

Graf č. 3 hodnotí druhy podľa výskytu v obdobiach počas roka. Celoročne sa vyskytujúcich druhov vtákov bolo 67, v hniezdom období od jari do jesene sa vyskytovalo 31 druhov a zimujúce boli 3 druhy vtákov.

6. Navrhované zlepšenie v danej problematike: Ďalším cieľom tohto projektu je zistiť škodlivé činitele, ktoré negatívne ovplyvňujú život vtákov v okolí Liešťan a navrhnúť opatrenia na ich odstránenie. Pri svojich prechádzkach prírodou som si všimol, ktoré ľudské činnosti škodia vtákom. Zoradil som ich do stĺpca v tab. č. 2, pričom v druhom stĺpci sú navrhované zlepšenia pre každý negatívny faktor. Medzi škodlivé činitele môžeme zaradiť: znečisťovanie odpadkami, vyrušovanie počas hniezdneho obdobia, ohrozovanie väčších druhov vtákov na stĺpoch elektrického vedenia, zhadzovanie rozostavaných hniezd vtákov hniezdiacich na budovách, ale i nevhodné prikrmovanie, alebo zle zhotovená búdka. Z tabuľky č.2 je zrejmé, že človek môže svojou neuváženou činnosťou vtákov ohroziť. Našťastie sú na svete ľudia i organizácie, ktoré vtákom pomáhajú a propagujú ich ochranu aj medzi širokou verejnosťou. Jednou z nich je aj Slovenská ornitologická spoločnosť SOS/ Bird Life Slovensko, ktorá je členom medzinárodnej organizácie BirdLife International. O svojich aktivitách informuje členov prostredníctvom časopisu Vtáky, ktorý vychádza štvrťročne. V ňom sa môžem dozvedieť veľa zaujímavosti zo sveta vtákov, napríklad, ako správne prikrmovať, ako zhotoviť búdky a vyvesiť ich, informácie o CHVÚ, prípady z vtácej kriminality, prípadne termíny akcií organizovaných miestnymi pobočkami SOS/BirdLife pre verejnosť. V našom okrese sa záujemcovia môžu zúčastniť na pravidelnom jesennom pozorovaní vodného vtáctva na Košských mokradiach spojené s odchytom a krúžkovaním vtákov, pod vedením RNDr. Vladimíra Slobodníka. Inou aktivitou je spoločné jesenné a zimné sčítanie vodného vtáctva, vždy v určených termínoch. Zaujímavá je aj súťaž „Vtáci maratón“, v ktorej víťazí ten, kto zaregistruje na jednej pochôdzke prírodou, čo najviac druhov vtákov. Pomáhať vtákom učia nielen ornitológovia, ale aj mnohé školy. Gymnázium v Novákoch organizuje súťaž v zhotovení vtáčích búdok, ktoré sú umiestnené v areáli školy. Víťazi sú odmenení hodnotnými cenami, ktoré slúžia na získanie nových vedomostí. Táto školská aktivita by sa mohla v budúcnosti obohatiť o vyvesovanie vyrobených búdok, napríklad, v mestskom parku v Novákoch. Takto by sme pre vtáky pripravili viac hniezdnych možností a zároveň získali nových záujemcov o ochranu vtákov.

7. Zaujímavosti: Pri pozorovaní vtákov sa dajú zistiť rôzne zaujímavosti. Niektoré z nich uvádzam: 1. Pri prechádzke lesom som náhodou objavil dutý buk, v ktorom hniezdila sova lesná. Zvláštnosťou bolo, že vletový otvor do dutiny bol iba 1,2 m vysoko nad zemou a dutina bola hlboká asi 1 m. Takže hniezdna kotlinka bola takmer na zemi. V hniezde boli tri mláďatá v bielom páperí.

2. Mláďatá potápky chochlatej opúšťajú hniezdo ihneď po vyliahnutí. Všimol som si, ako riešia „problém s bývaním“, kým sú celkom malé. Vylezú rodičom na chrbát a v prípade potreby sa schovávajú pod krídla. Keď sa rodičia ponárajú za potravou, čakajú na hladine a hlasno sa dožadujú potravy.

3. Medzi najvzácnejšie pozorovania, ktoré som zaznamenal patria:

- Z dravcov to boli 2 ex. orla skalného, 6 ex. orla krikl'ového, sokol lastovičiar, včelár lesný.
- Z vodných vtákov volavka biela, chochlačka vrkočatá, čajka tmavá a čajka bieločelá, ktoré sa na Rudnianskej priehrade vyskytli počas migrácie a doteraz tu ešte neboli pozorované.
- Zo spevavcov pŕhl'aviar červenkastý, pŕhl'aviar čiernohlavý aj s vyletenými mláďatami, muchárik bielokrky, orešnica perlovaná, dudok chochlatý a strakoš sivý, inak pravidelný zimný hosť, sa v roku 2005 vyskytoval neďaleko Liešťan počas celého hniezdneho obdobia.
- Na kŕmidlo v zimných mesiacoch popri bežných druhoch prileteli aj žlna sivá, d'ateľ veľký, d'ateľ prostredný, sýkorka chochlatá.

4. To, že vtáacie búdky využívajú aj iné živočíchy som zistil aj ja. V roku 2006 sa po vyletení mláďat vrabca poľného z búdky do nej nast'ahovali sršne.

5. Medzi najpočetnejšie pozorovania patria:

- Počas medzinárodného sčítania vodného vtáctva, dňa 14. 10. 2007, sa na Rudnianskej priehrade zdržovalo asi 900 kačíc divých, 17 volaviek popolavých, 15 potápok chochlatých a 1 čajka tmavá.

- Dňa 14. 2. 2008 sa na poliach v blízkosti Rudnianskej priehrady zdržovalo 250 – 300 havranov poľných.

- Každoročne od jesene do skorej jari som pozoroval krdle drozdov čvikoťavých, ktoré u nás zimujú. Početnosť sa pohybuje od niekoľko desiatok do 200, niekedy aj 300 kusov.

- Aj v lesoch sa v zime dá pozorovať veľký krdel' vtákov. Napríklad pri osade Klin som v bukovom lese dňa 10. 1. 2006 videl zmiešaný krdel' spevavcov, v ktorom bolo viac ako 200 kusov vtákov. Najviac z nich bolo sýkoriek bielolícich, no pozoroval som v ňom aj sýkorky belasé, sýkorky uhliarky, sýkorky čiernohlavé, brhlíky lesné a mlynárky dlhochvosté.

6. CHVÚ Strážovské vrchy má byť vyhlásené z dôvodu ochrany 25-ich druhov vtákov európskeho významu. Z nich som pozoroval tieto druhy: žlna sivá, d'ateľ prostredný, bocian čierny, včelár lesný, orol skalný, jariabok hôrny, hrdlička poľná, krutihlav hnedý, d'ateľ čierny, d'ateľ bielochrbtý, pŕhl'aviar čiernohlavý, muchár sivý, muchárik bielokrký, strakoš červenochrbtý, strakoš sivý.

8. Záver: V mojom projekte som chcel poukázať na to, že aj v dnešnom pretechnizovanom svete, stále máme čo poznávať vo svojom okolí, v prostredí v ktorom žijeme. Vtáky sú pestrým príkladom rozmanitosti našej prírody. Ak chceme, aby mali čo poznávať aj budúce generácie, musíme pre to niečo urobiť. Začnime hneď a každý z nás, pretože zajtra už môže byť neskoro. Možno stačí, aby sme v okolí nášho bydliska vyčistili kúsok lesa, alebo okolie potoka od odpadkov a potom tam vyvesili vtáčiu búdku. Ved' ako povedal známy ornitológ: „Vyvesením búdky darujete prírode život”.

9. Použitá literatúra:

Kolektív autorov: Rozšírenie vtákov na Slovensku,

Kolektív autorov: Významné vtáčie územia na Slovensku,

Rob Hume: Vtáky Európy,

František Vilček: Atlas vtákov,

Frieder Sauer: Vtáky lesov, lúk a polí,

Frieder Sauer: Vodné vtáky.